

KERKBLAD

Jaargang 31 - nummer 17
vrijdag 27 september 2024
editie Dokkum e.o.

G eandewei

Protestantse
Kerk

De eenhoorn in de Bijbel

Is eeuwig echt
altijd-durend?

'De Fury van Dokkum' gaat
ook over actuele thema's

Lutherse
Waardepapieren

Column Tettie Stiemsma

Blommen- en bisteparade

De fakânsjes lizze alwer in wike as wat efter ús. Minsken waaijerjen út nei frjemde oarden, bleaune thús of bivakkearren yn Appelskea of Bakkefean. Allegearre moai.

It wie op freed 19 july in waarme dei, it begjin fan de hûnsdagen. Us mem sei dan steefêst: 'Sa as it waar no is bliuwt it seis wike lang.' Kaam ek dit jier út. Wy wiene sels yn de boufak foar it grutste part thús. Mei sa no en dan in fytstocht. De Van Gogh-rûte yn Drinte is bygelyks in oanrieder. Eins koene we ek net fuort... De bern wiene allegearre witwêrsanne. Nei Appelskea, Ardennen, Brabân, Moezel, Toscane en Veluwe. Dat it kaam derop del dat wy deis blommen- en bisteparade hiene. We hiene ek hamsters te útfanhúzjen.

De blommen bûtendoar fersoargje wie net dreech. Túnslang útrôlje en sproeie mar. Dan nei de 'wandelende takken' yn de faas en fisken yn it akwarium. Twa kerltsjes iten en de kuierjende tûken moasten sa no en dan in spuitsje wetter hawwe. Dêrnei de panty der wer oer.

Op in jûn belle ien fan de bernsbarn: hoe't it mei de hamsters wie? Wy seagen inoar oan... 'Hiel bêst', seinen we en nei it telefoantsje fleagen we nei it útfanhuzerskeammerke dêr't lokkich noch twa brune wêzentsjes drok oan it rinnen wiene yn it mûntsje.

Ik tocht yn ús blommen- en bisteparade wittefaak oan ús Heit yn de himel. Al syn bern oeral op ierde. Fan Appelskea oant Australië, Afrika en Azië. Allegearre hawwe se de seine fan wetter nedich; dat jout libben. It is dochs eins ûnbegryplik dat der sa op ús past wurdt. We binne in libben lang ûnderweis en dochs altyd dy oppassende Heit. Dy't net earder rêst, lyk as wy mei ús eigen bern, foardat se wer te plak binne. En dizze rigel fan in ferske song dan yn myn holle: 'En niet één ontglipt Zijn o-oog, en niet één ontglipt zijn oog.'

Weet gjy hoeveel mugjes dart'len in de hete zonnegloed?

Weet gjy hoeveel visjes spart'len in de zilv'ren watervloed

Al die duizenden tezamen, roept de Heer bij hunne namen 't Is de Here die ze voe-oedt, 't is de Here die ze voedt.

Scan de QR-koade mei tillefoan of tablet foar it ferske *Weet gjy hoeveel held're sterren op YouTube*

Meditatie

De eenhoorn in de Bijbel

'God heeft hen uit Egypte weggevoerd; zijn krachten zijn als van een eenhoorn'

Numeri 23:22, Statenvertaling

door Wiebe Feddema

De eenhoorn. Grote kans dat je er een bent tegengekomen afgelopen zomer. Hij is een hype, kinderen zijn gek op dit kleurrijke fabeldier dat je ziet als zwemband, knuffels, op T-shirts, in filmpjes, boekjes en op kleurplaten. Misschien ken je hem beter als unicorn.

De eenhoorn komt niet alleen nu veel voor, ook in vroegere tijden werd hij veel afgebeeld. Je kunt hem tegenkomen in familiewapens, op rouwborden in kerkgebouwen, in het wapen en het logo van de voormalige gemeente Menameradiel en als stempel van de kerkelijke gemeente van Hantum ca.

De eenhoorn is een fabeldier, er zijn veel mythes of hij al dan niet heeft bestaan. Maar waar staat de eenhoorn nou voor? 'Unicorn' heeft in het Engels de klank van 'uniek'. En daar gaat het misschien wel om in de hype die nu speelt. Iedereen wil uniek zijn op zijn of haar eigen wijze.

In de Bijbel komen we de eenhoorn ook op een aantal plaatsen tegen. Onder andere in de Statenvertaling en de Engelse King James Version. In recentere vertalingen is het vertaald met een 'wilde stier' of 'os'. In Numeri horen we de magiër Bileam Gods kracht vergelijken met die van een eenhoorn. Als we het verhaal volgen dan zien we dat Bileam (al dan niet tegen Gods wil) wordt overgehaald om bij koning Balak te komen. Balak wil dat Bileam het gevreesde volk van de Heer gaat vervloeken.

Niet ingaan tegen de Heer

Bileam is telkens heel duidelijk: hij kan niet ingaan tegen wat de Heer hem duidelijk maakt. En elke keer als Balak een vloek verwacht uit de mond van Bileam, komt er een zegen. Hij spreekt goed over de Heer en over het volk van de Heer. Waaronder deze zegen-

spreuk van de eenhoorn: *God heeft hen uit Egypte weggevoerd; zijn krachten zijn als van een eenhoorn.*

In een eerder woord van Bileam zegt hij al over God: *God is geen mens, dat hij zijn woord zou breken, of terug zou komen op zijn besluit.* Dit is met andere woorden een unieke God. Een God wiens krachten zijn als die van een unicorn. Een wild en schuw dier, ontembaar en met veel kracht. Daarbij wordt God aangewezenen als de God die hen uit Egypte leidde. Een bevrijdende God dus. Deze bevrijdende kracht wordt vergeleken met de wilde os of eenhoorn. En God is verbonden aan het volk van Israël, dus dit volk is niet te vervloeken en niet te verslaan als God dat niet wil.

De maagd Maria

Er is een oosterse sage bekend dat de eenhoorn niet te temmen is, anders dan door een maagd. De eenhoorn werd in de christelijke traditie verbonden met de maagd Maria, en in het verlengde met de menswording van Jezus. Door Maria werd Gods kracht in de mensenzoon zichtbaar. Zo werd de eenhoorn een symbool voor Christus. De eenhoorn symboliseert in de christelijke traditie dus de kracht van God, die bevrijding gaf uit Egypte, zijn volk niet liet vervloeken door Bileam, én bevrijding gaf aan Jezus uit de dood.

De eenhoorn als teken van Christus' unieke reddende kracht. In de symboliek van rouwborden in kerken kan ik me er nog iets bij voorstellen, maar of ik het kan zien in die kleurrijke fantasie-unicorns in kinderboekjes of in die unicorn-zwemband op het strand?

Wiebe Feddema is kerkelijk werker in de Protestantse gemeente Hantum ca.

Leesrooster	Week 40, 29 september t/m 5 oktober	
	zondag	Marcus 9:38-50
	maandag	Micha 6:1-8
	dinsdag	Micha 6:9-16
	woensdag	Micha 7:1-7
	donderdag	Micha 7:8-20
	vrijdag	Deuteronomium 14:1-21
zaterdag	Deuteronomium 14:22-29	

Week 41, 6 t/m 19 oktober	
zondag	Marcus 10:1-16
maandag	Deuteronomium 15:1-11
dinsdag	Deuteronomium 15:12-23
woensdag	Psalm 119:113-120
donderdag	Leviticus 16:1-10
vrijdag	Leviticus 16:11-22a
zaterdag	Leviticus 16:22b-34

Persoonlijk

Over de hel en dat die tijdelijk is

'De onweerstaanbare liefde van God', zo heet een boek van Thomas Talbott. Ik had het jaren geleden al gelezen - dat bleek wel uit de vele onderstrepingen - en nu kwam ik het weer tegen. De aanleiding om het te lezen was dat ik antwoorden op de vraag waarom er toch zoveel geweld voorkomt in het Oude Testament.

door Nelleke Berntsen

Als lid van een groep die de Bijbel in drie jaar weer eens helemaal wil lezen, belandde ik zodoende in veel geweld, bijvoorbeeld bij Jozua. Ik lees daar, dat het uitroeien van de volken in Kanaän een opdracht van God is en dat in haast al die gevallen er geen levende ziel mag overblijven...

Nu kunnen we zeggen, dat 'het kwaad' nu eenmaal uitgeroeid moet worden. Dat is zeker het geval, maar het gaat wel om enorme aantallen mensen en dieren die omgebracht moeten worden. Dat zijn toch ook schepselen van God? Deze moordpartij is bovendien niet de eerste in de geschiedenis van God met Zijn volk. Hoe is dat toch te rijmen met een God die liefde is?

In mijn zoektocht naar antwoorden pakte ik het boek van Talbott weer eens. Achterop schrijft hij: *'Proef en geniet de goedheid van de Heer, gelukkig de mens die bij Hem schuilt', Psalm 34:9. Dit is het beeld van God dat ik voor ogen heb (...). Onze Schepper en bewaarder, de God van hemel en aarde en de Koning der koningen is - anders dan wij wellicht vreesden - werkelijk goed'.*

Dat is een inspirerende aanzet, die nog wordt toegelicht in het voorwoord. Daar wordt de conclusie getrokken, dat het hier gaat om een godsbeeld dat het meest recht doet aan Gods woord. Dat vind ik heel belangrijk.

Ook bij de schrijver is - natuurlijk - een moment gekomen dat zijn mooie gedachten over een god die hij had meegekregen uit de zondagschool of uit een andere bron, het niet meer hielden. Toen hij theologie en filosofie studeerde, onderzocht hij verschillende visies. Daarbij werd hij geraakt door de rode draad die hij onder meer bij Paulus aantreft, dat God uiteindelijk alles met zichzelf zal verzoenen (1 Kor. 15:28). Dat gaat niet 'zomaar' daarvoor moet héél wat gebeuren, maar dát is wat God wil - en Zijn wil zal geschieden. Het past bij allerlei uitspraken over vergeven, net zolang zoeken tot het verlorene is gevonden, de liefde van God die nooit ophoudt, het niet laten varen wat Zijn hand begon, enzovoorts. En zeker ook bij de toorn van God én bij 'een plaats waar het geweest is en tandengeknars'. Juist die toorn en die plaats van geweest hebben er een plaats in.

Is eeuwig echt altijd-durend?

Maar dan moeten we het eerst nog wel hebben over het woord 'eeuwig', zo vaak verkeerd vertaald als 'altijd-durend'. Inmiddels is er - door allerlei bijbelvertalingen - meer zicht op, dat het woord eeuwig te maken heeft met het woord *ayoon*. Dat betekent simpelweg eeuw, een periode met een begin én een einde. Paulus bijvoorbeeld schrijft over 'deze

De hel is een plaats waar een zeer hardhandige loutering plaatsvindt. Maar... 'niet altoos duurt Gods toorn', slechts tot het doel bereikt is.

boze eeuw', waarin de duivel 'de overste der wereld is'. En ook, dat er andere eeuwen komen, waarin dat niet meer zo zal zijn.

Deze wetenschap neemt niet weg, dat God een God is Die er altijd al was, Die er is en Die er altijd zal zijn. In die zin kennen wij Hem als een eeuwige God. En als we spreken over 'de eeuwigheid', dan gaat het over al die eeuwen met elkaar. Maar dat wil niet zeggen, dat elk onderdeel eeuw in, eeuw uit zal meedoen. Dat geldt bijvoorbeeld voor de hel.

Er zijn ruwweg twee wegen waarlangs God die loutering aan ons zondige mensen laat plaatsvinden. De eerste, die ons wordt aangeboden, is dat wij het offer van Christus aannemen. Christus heeft aan het kruis verzoening volbracht voor alle zonden. En als wij ons 'met Christus laten kruisigen', dan mogen wij ook met Hem opstaan tot een nieuw leven. Dus als wij open staan voor dit aanbod van genade, dan wordt ons hart vernieuwd, dan kan de Heilige Geest ons leiden om steeds verder te groeien, om degene te worden die God met ons voor ogen had. Wij worden in het Nieuwe Testament op allerlei manieren opgeroepen om deze genade aan te nemen en inderdaad 'te proeven de goedheid van de Heer'.

We kunnen er niet omheen, dat er ontzettend veel mensen zijn, die deze genade niet kunnen of willen aannemen. Dat leidt dus onvermijdelijk naar het dodenrijk of 'de hel'. Want 'het loon voor de zonde' (van de natuurlijke mens) is de dood (Rom. 6:23).

De hel is de plaats die God bestemd heeft voor de duivel. Het is een plaats waar een zeer hardhandige loutering plaats vindt, want daar is de toorn van God, die erop gericht is het zondige te vernietigen. Wie daar komt zal God leren kennen als een verterend vuur. En Zijn tuchtiging van hun (zondige) vleeselijke natuur zal ervaren worden als toorn en wraak. Want één ding staat vast: God zal afrekenen met het oude ik en wel voorgoed. Is het niet linksom, dan wel rechtsom.

Maar... 'niet altoos duurt Gods toorn' (Psalm 103:9), slechts tot het doel bereikt is. Daarom zal er uiteindelijk ruimte komen voor de wil van God, 'die wil dat alle mensen worden gered', (1 Tim.2:4), dat 'iedereen tot inkeer komt en niemand verloren gaat' (2 Petrus 3:9) omdat 'God niet slechts lief heeft, maar liefde IS' (1.Joh. 4:8 en 16). 'Want God heeft ieder mens uitgeleverd aan de ongehoorzaamheid, opdat hij voor ieder mens barmhartig kan zijn.' (Rom.11:32). En dat heeft alles te maken met het einddoel van God, dat Paulus noemt in 1 Kor.15: dat God uiteindelijk alles in allen zal zijn.

Vanuit dit perspectief kun je dus anders aankijken tegen zo veel geweld en dood in de Bijbel. Het is - Goddank - niet het laatste woord van God. Maar wat zijn wij bevoorrecht, dat wij nu al uit die genade mogen leven!

Nelleke Berntsen uit Leeuwarden is gepensioneerd docent godsdienst en redactielid van Geandewei

Byldspraak - Willem Wilstra

Fernije (Rust - roest)

Och, wat haw ik, doe't ik noch jong matroas wie, wat ôfbikke en skrabje moatten om de roastplakken op it skip wer blank te krijen en fan in laachje meny te foarsjen. Dat wie noch echt hânwurk.

It sâlte seewetter en de sinne binne agressyf en sa ûntstiet oksidaasje. De knier oan dizze doar, yn in skipsdok te Lauwerseach, hat faaks nea ûnderhâld krigen en is bot fertutearze. Tiid foar aksje. It bêste is fernijing.

Foar my past dêr in moai liet by, oer dat wy mei in blier hert fierder kinne:

Psalm 51 fers 5 (LB)

Jou my in hert sa iepen as de dei
en wol my troch in wisse geast fernije.
Lit my yn jo oanwêzigens wer dije
en nim jo hillige Geast net by my wei.
Ferstjit my net; kom mei jo heil,
o kom,
dan bring ik wa't de wei net fine
kinne
mei wille thús en yn it hûs werom
dêr't Jo mei al jo bern fergearre binne.

(Gerben Brouwer)

Concert 'Dieren in de Bijbel' door kinderkoren op 4 oktober

Kinderkoren Jedaja uit Drachten en Shalom uit Damwâld verzorgen opierendag, vrijdag 4 oktober, een zangavond die in het teken staat van 'Dieren in de Bijbel'. De avond in de Ferbiningsjerke, Toerstrjitte 1 in De Westereen, begint om 19.00 uur. Behalve luisteren naar de kinderkoren kunnen bezoekers ook meezing met Psalmen en liederen waarin dieren voorkomen. Opening en sluiting worden verzorgd door ds. A. Snoek uit Driezum. De dirigente van kinderkoor Shalom hoopt een Bijbelverhaal te vertellen en de dirigente van kinderkoor Jedaja een vrije vertelling. De entree is gratis, wel wordt er een collecte gehouden voor de onkosten en de kinderkoren.

Concert 60 jaar Gereformeerd Drachtster Mannenkoor, 18-10

Het Gereformeerd Drachtster Mannenkoor o.l.v. Minne Veldman geeft op vrijdag 18 oktober een concert ter gelegenheid van het zestigjarig bestaan, met een selectie uit het repertoire van al die jaren. De begeleiding wordt verzorgd door Jacob Schenk (orgel, ook solo); Jorrit Woudt (piano); Krista van den Esker (fluit); Diana Abspoel (hobo); Hraysr Ter-Sargsyan (viool); Tina Draadjer (viool); Lydia Morcillo Sánchez-van den Bosch (altviool); Myrthe van Hulst (cello) en Geert Pfeiffer (contrabas). Het concert in De Fontein, de Kolken 89, begint om 20.00 uur, zaal open om 19.30 uur. Kaartjes kosten 20 euro aan de zaal en 17,50 in de voorverkoop bij de koorleden.

Muziek-, dans- en zangmiddag KMVH in De Arke Drachten

De KMVH (Kerken en Mensen met een Verstandelijke Handicap) houdt op zaterdag 5 oktober om een muziek-, dans- en zangmiddag voor en door mensen met een verstandelijke beperking in De Arke, Flevo 161 in Drachten. De kerk gaat open om 13.00, om 13.30 begint het programma. 'Je bent welkom met een blij hart om God te loven en te prijzen en elkaar te zien zoals we zijn: mooi en waardevol', schrijven de organisatoren. Medewerking komt van Sjirk en Berend, Dansstudio Drachten, de band Cornerstone en Shantykoor De Peijesjongers (beide uit Drachten) en de Koningsband uit Groningen. Entree is gratis, koffie en koek ook.

Boekbespreking In gesprek met evangelist Markus

De Leeuwarder emeritus predikant Pieter Lootsma blijft ook na zijn tachtigste levensjaar productief en creatief. Na eerdere uitgaven met dierenverhalen, over het ouder worden en over het fenomeen 'tuin', heeft Lootsma nu een bundel het licht doen zien rond het evangelie naar Markus.

door ds. Helmer le Cointre

'Volgens Markus', zoals hij meerdere malen opmerkt en dus niet 'van Markus'. Het gaat immers om het 'goede bericht' aangaande Jezus. Het 'evangelie van Jezus', dus.

Het is een bundeling geworden van nogal diverse teksten; gedichten, overdenkingen en hervertellingen van een evangeliegedeelten. De teksten zijn vaak geschreven vanuit het perspectief van een deelnemer aan het verhaal. Van de tollenaar Levi tot zelfs de weg naar Jeruzalem, of de stilte in eigen persoon.

De teksten vragen erom met aandacht gelezen te worden met een meditatieve instelling. Pas dan gaan ze tot de lezer spreken. Ze zijn de vruchten van 'close reading' van het evangelie, die Lootsma en zijn echtgenote Aleid Stonebrink samen met classica Makke Hepkema hebben ondernomen. Die gezamenlijke lezing heeft ook geleid tot nieuwe vertalingen van enkele fragmenten uit het evangelie.

Brieven aan de evangelist

Een aanzienlijk deel van de bundel bestaat uit brieven die de auteur richt tot de evangelist. In die brieven stelt Lootsma allerlei vragen aan Markus (bewust met een 'k' geschreven, omdat het grieks geen 'c' kent). Die vragen klinken soms wat retorisch, maar meestal nodigen ze de lezer uit om haar of zijn eigen antwoord op de vraag te formuleren.

Dat is wat mij betreft de verdienste van dit boekje. Wat mij vooral aanspreekt is de leidende gedachte van dit 'gesprek' met Marcus. Die is dat de Opgestane tot ons komt in verhalen en

zo deel van ons kan worden en in jou en mij kan opstaan.

Pieter Lootsma: *Markus, zoektocht naar de opgestane. Pelgrimage met de opgestane.*
Uitgeverij De Pinne, voor 12,50 euro te bestellen bij de auteur zelf: p.lootsma78@hetnet.nl

Zingend naar de Zondag Tiende editie op 19 oktober

Zingend naar de Zondag beleeft op zaterdagavond 19 oktober de tiende editie. Om die mijlpaal luister bij te zetten komt niet alleen het Hardenbergs Christelijk Mannenkoor naar Gereformeerde Kerk De Ontmoeting in Damwâld, maar ook de uit dat dorp afkomstige tenor Annejaap Soldaat.

Het ruim honderd leden tellende mannenkoor HCM is opgericht in 1960 en treedt op in de wijde regio Hrdenberg, maar ook landelijk. Het is een christelijk koor met een uitgebreid repertoire waarmee het een duidelijke handtekening zet onder zijn identiteit. Het koor organiseert eigen concerten maar verleent ook graag medewerking aan kerkdiensten en andere evenementen. Dirigent is sinds 1987 de gedreven en gepassioneerde Jan Quintus Zwart.

Omdat het de tiende keer is dat Zingend naar de Zondag wordt gehouden is Annejaap Soldaat aangetrokken als solist. De tenor is be-

kend in de regio en is naast koorsolist, dirigent van diverse koren.

Achter het orgel of de vleugel zit Herman Boerman uit Hardenberg. Ds. Bert Timmer uit Kollum presenteert de avond. Naast koorzang is er uiteraard weer veel samenzang.

De avond begint om 19.30 uur en de toegang is gratis, wel is er een collecte ter bestrijding van de onkosten. Tijdens de pauze is er gelegenheid bij te praten onder genot van koffie, thee of fris (1 euro). Na afloop ontvangt u zoals altijd een mooie attentie, laat de organisatie weten.

Column Jannie Shacholi Jong leven

'Hij zal alle tranen uit hun ogen wissen. Er zal geen dood meer zijn, geen rouw...' Openbaring 21:4

U kent ze wel, die groepen op de WhatsApp waar je gevraagd of ongevraagd aan bent toegevoegd. Nodig, omdat deze groepen je snel van informatie kunnen voorzien. Zo was ik ook toegevoegd aan de groep voor de school van onze jongste zoon. Er kwam een bericht binnen: weer een jonge ouder overleden. Het gebeurt vaak dat zo'n bericht ons bereikt. De oorzaak van het overlijden is meestal niet bekend, maar in Zambia is het sterven van mensen op jonge leeftijd aan de orde van de dag. Ik schrik er elke keer weer van.

De levensverwachting in Zambia op dit moment is ongeveer 62 jaar. De voorzieningen op het gebied van gezondheid zijn niet goed. De ziekenhuizen van de regering zijn onder de maat. Goed personeel is schaars, want de meeste afgestudeerden zoeken een baan in het buitenland of komen terecht bij privéklinieken. Ziektes kunnen niet goed worden behandeld en daardoor gaat de voortijdige sterfte omhoog. En tegenwoordig, met 15 uur stroomuitval per dag, overlijden in het ziekenhuis patiënten bij bosjes omdat de stroomback-up niet werkt of niet goed is geregeld.

Vorig jaar bracht ik een bezoek aan de begraafplaats waar de vader van mijn man begraven is, mijn schoonvader. Hij mocht 71 jaar worden, een hele leeftijd voor Zambiaanse begrippen. Hij is al in 2016 overleden maar vorig jaar is pas een steen geplaatst, iets dat hier heel gewoon is. De steen werd geplaatst tijdens een herdenkingsdienst die op de begraafplaats zelf gehouden werd. Ik kan u zeggen dat ik erg schrok op die begraafplaats. Zo veel graven met jonge mensen, geboren in de jaren '70, net als ik. Jonge mensen die nog niet eens de leeftijd van 62 jaar hebben mogen bereiken.

Zo anders als in Nederland, waar wij ook een bezoek brachten aan de algemene begraafplaats waar mijn beide ouders begraven zijn. Mijn man schrok van het feit dat mensen in Nederland veel ouder worden. Wat een contrast! Gelukkig mogen we als christen vooruitkijken naar een tijd waarin er geen dood meer zal zijn, geen rouw. Zijn trouw is groot! En dat is óók waarom ik doe wat ik doe.

Jannie Shacholi - Dijkstra werkt namens Operatie Mobilisatie in Zambia

www.jannieinmission.com

In aanloop naar theater 'De Fury fan Dokkum' (3) Actuele thema's in een historisch drama

In Geandeweis 15 en 16 ging het over historische hoofdfiguren in theaterstuk 'De Fury fan Dokkum' dat vanaf 12 september wordt opgevoerd in de Bonifatiuskapel. De zestiende-eeuwse kroniekschrijver Hendrik van Bra en de 'stiennen man' Caspar de Robles, de Spaanse machthebber met twee gezichten. De Robles herinneren de Friezen zich positief als dijkbeschermer bij Harlingen, terwijl zijn moorddadige onderdrukking door de Waalse huurlingen in Dokkum onderbelicht bleef. Maar 'De Fury fan Dokkum' is ook heel eigentijds muziektheater. Actuele thema's in een historisch drama met moderne popmuziek.

door Sjoerd en Lammert de Hoop

Sterke vrouw

Toneelschrijver Bouke Oldenhof creëerde naast Hendrik van Bra een fictieve hoofdperson: de volkse vissersvrouw Katrina. Ze spreekt onvervalst 'Dokkumers': stadsfries dat als verbasterd Nederlands door iedereen verstaan kan worden. Katrina is de tegenhanger van Hendrik. Hij is de intellectuele stadsarts, toeschouwer en beschrijver van de Waalse Furie. En een zachtaardig karakter. Zij is de ondernemende echtgenote van een vermiste visser, vermoedelijk op zee gebleven. Ze is ook een scherpzinnig burger en alleenstaande vrouw die op eigen benen wil staan. Hendrik voelt zich aangetrokken tot haar eigenzinnigheid. Zij is er niet ongevoelig voor en heeft als rechteloze echtgenote de jonge arts nodig om haar man dood te verklaren. Alleen dan kan ze namelijk aanspraak maken op erfenisgeld zodat zij als visverkoper kan overleven.

Veel mannelijke beroepsbevolking was in die tijd regelmatig langdurig afwezig, zoals vissers, kooplieden en militairen. Veel werken-

den waren vrouwen. Van Bra is even terug in zijn geboortestad, maar verblijft voor zijn medicijnenstudie elders in Europa. Zijn samenspraak met Katrina draagt het hele theaterstuk maar eindigt in een verrassend slot, veelzeggend over verschil in hun betrokkenheid bij de stad. Het actuele thema van man-vrouw-gelijkheid en gender is zo ingeweven in een zestiende-eeuws spektakelstuk.

Popsongs

De muziek van *De Fury* is ook eigentijds. Geen nieuwe composities, zoals bij vorige theater spelen in de Bonifatiuskapel, maar Friese en Nederlandse vertalingen van moderne popsongs. Bijvoorbeeld van Michael Jackson, Bob Dylan, Robbie Robertson, Melanie Safka en Vidola-Baguala. Gezongen in de context van strijd tussen Dokkumers en Spanjaarden, liefde tussen Hendrik en Katrina, de angst van burgers voor wat hen overkomt. Schrijver Bouke Oldenhof zette oorspronkelijke songs om in passende liedteksten bij het theaterverhaal. Zo klinkt Bob Dylans beroemde 'Knock,

knock, knock on heavens door' nu als 'Bûns, bûns, bûnsje op himels doar' wanneer Dokkumer opstandelingen de stad uit stormen naar te hulp schietende Watergeuzen.

Stadsopbouw

De wederopbouw van Dokkum na de Waalse Furie van 1572 bepaalde grotendeels het huidige monumentale stadsbeeld. Veel meer stenen bebouwing in plaats van hout. In opdracht van Willem van Oranje aanleg van stadswallen - de bolwerken - voor betere verdediging. De Friese Admiraliteit vestigde zich later in Dokkum ter bescherming van de zeehandel. De zeesluis in de Dokkumer Ie bij het klooster Claercamp wordt binnen de stadswallen gehaald, nadat in 1581 het klooster was afgebroken toen Friesland in de oorlog tegen Spanje definitief voor het protestantisme koos. De sluis kennen we nu als De Zijl in hartje binnenstad.

Verantwoordelijkheid nemen

Hendrik en Katrina verbeeldten nog een actualiteit. Via hedendaagse media kijken wij toe bij alle tegenslag en rampen die onze wereld treffen. Zoals Hendrik van Bra nauwgezet verslag deed van de Waalse Furie in Dokkum. Dagelijks kijken we toe vanuit onze veilige stoel thuis. Leveren commentaar en oordelen over wat elders gebeurt. Soms leidt dat tot steunacties, maar vaker raken we gewend aan alle leed en schakelen we liever over naar prettiger amusement op andere zenders.

Maar de hamvragen toen en nu zijn: wie bouwt weer 'de mienskip' op, kerkelijk en sociaal-economisch? Wie herstelt wat verloren ging? Wie zet het leven door waar de dood toeslaat? Kortom, wie neemt écht verantwoordelijkheid? Hendrik van Bra liet Dokkum achter om zijn studie elders te vervolgen, kwam later terug in Fryslân en begon in een andere plaats als stadschirurgijn. Wat doet zijn Dokkumer tegenspeler en stadsvrouw Katrina bij zijn vertrek uit de stad? Luister en huiver... bij *De Fury fan Dokkum*.

Boekbespreking

Lutherse waardepapieren

In de classis Fryslân is maar één lutherse gemeente, die van Leeuwarden-Harlingen. In het grote verband van de classis zie je die gauw over het hoofd. Dat is jammer, want je loopt dan een risico: je gaat denken dat protestants hetzelfde is als hervormd / gereformeerd, en dat is niet zo. Dat wordt overduidelijk uit het boek *Nederlandse Lutheranen en hun omgang met de Augsburgse Confessie* van dr. Martin L. van Wijngaarden, predikant van de Abdijkerk Loosduinen te Den Haag en fellow aan het Amsterdam Centre for History and Heritage of Protestantism voor het Luther's erfgoed.

door dr. Jan Dirk Wassenaar

In 2004 vond de vereniging plaats van de Nederlandse Hervormde Kerk, de Gereformeerde Kerken in Nederland en de Evangelisch-Lutherse Kerk in het Koninkrijk der Nederlanden tot de Protestantse Kerk in Nederland plaats. In artikel I-4 van de kerkerode wordt met betrekking tot het belijden van de kerk gesteld dat het in gemeenschap met de belijdenis van het voorgeslacht geschiedt. In dat kader wordt gesproken over de Onveranderde Augsburgse Confessie en de catechismus van Luther. Daardoor weet de kerk zich verbonden met de lutherse traditie.

Scriba dr. René de Reuver van de generale synode noemde de Augsburgse Confessie een van de 'waardepapieren' van onze kerk. Hij deed die uitspraak tijdens het symposium ter gelegenheid van de presentatie van *Nederlandse Lutheranen en hun omgang met de Augsburgse Confessie*, op 8 mei in het Luther Museum in Amsterdam.

Gezamenlijke spiritualiteit

'Waardepapieren', dat is een mooie kwalificatie voor belijdenisgeschriften. Maar de aanduiding kan wel misverstand oproepen. Alsof het om documenten gaat die in een kluis bewaard worden, maar waar verder niets mee gedaan wordt. Zo bedoelde De Reuver het beseft niet. Het gaat om stukken die van waarde zijn, in het gebruik ervan. Ze zijn van grote betekenis voor de gezamenlijke protestantse spiritualiteit, aldus De Reuver.

De Augsburgse Confessie en de catechismus van Luther, in 2004 ingebracht als lutherse *identitymarkers*, weerspiegelen namelijk iets van het oecumenische gehalte van onze kerk, iets van 'samen met alle heiligen'. De Reuver ging ook nog in op het instrumentele karakter van de confessie in de lutherse traditie. Hij bedoelde daar mee dat ze niet bedoeld is als 'een stok om te slaan' (O. Noordmans), ze staat

in dienst van het 'sola Scriptura'. 'De Schrift is de Heer, de confessie is de knecht.'

Voorwerpen en teksten

Het boek van Van Wijngaarden: in een aantal vensters biedt de auteur eerst een blik op allerlei voorwerpen (boeken, gravures) uit de zeventiende en achttiende eeuw, die inzicht geven in het belijden in het spoor van de Augsburgse Confessie. Hij vertelt over een gra-

Interieur van de Evangelisch-Lutherse kerk in de Nieuwe Oosterstraat in Leeuwarden

veur die eigen bijbelteksten bij het belijdenisgeschrift op de markt heeft gebracht, over een publicatie van een behoorlijk dissidente predikant, over een gesprek inzake nieuwe theologische ontwikkelingen in een trekschuit, over een diaconaal actieve familie. Vervolgens verlegt hij de focus door stil te staan bij tal van teksten die een beeld geven van de lutherse traditie in de negentiende en de twintigste eeuw, tot en met de kerkenfusie in 2004.

De gang door de tijd toont dat binnen de Nederlandse lutherse traditie al vroeg aanzetten te vinden zijn van wat nu liberaal christendom heet. Het aardige van het boek van Van Wijngaarden is, dat het geen beschrijving van allerlei institutionele processen en leerstellige discussies biedt, maar een geschiedenis van luthers denken en leven in de praktijk.

Over 'aanzetten (...) van wat nu liberaal christendom heet' gesproken – dat werd tijdens het symposium ook aan de orde gesteld door dr. Jo Spaans, die een lezing hield over de verlichte lutherse predikant Philippus Ludovicus Stadius Muller uit de achttiende eeuw. Hij moest niets hebben van confessionele haarkloverijen, hij rekende zichzelf tot de 'Raisonnabele [redelijke] Bibliaanen'. Een geestverwant vond hij in de gereformeerde predikant Antonius van der Os.

Tijdens het symposium ging prof.dr. Mirjam van Veen terug naar de zestiende eeuw. Zij benadrukte dat vooraanstaande gereformeerden – ze noemde Petrus Datheen en Johannes à Lasco – zich positief over de Augsburgse Confessie uitgelaten hebben. Uit overtuiging, hoewel het gangbare beeld is dat calvinisten en lutheranen een nogal moeizame verhouding hadden. Calvinisten werd van lutherse zijde wel hypocrisie verweten, en wel vanwege hun politieke pragmatisme. In de lutherse landen waar godsdienstvrede heerste, konden zij daar namelijk voordeel van hebben...

Terug naar het boek van Van Wijngaarden: *Nederlandse Lutheranen en hun omgang met de Augsburgse Confessie* geeft uitstekend weer wat luthers behelst, in woord en beeld. Een aanrader!

luthers behelst, in woord en beeld. Een aanrader!

Martin L. van Wijngaarden, *Nederlandse Lutheranen en hun omgang met de Augsburgse Confessie*; Academische Uitgeverij Eburon, Utrecht, 2024; 211 p.; ISBN 9789463014946; 25,00 euro

'Dan iets voor u die zegt: 'vandaag of morgen gaan we naar die en die stad.'

Daar blijven we een jaar, we zullen er handel drijven en geld verdienen.'

U zou moeten zeggen: 'Als de Heer wil, zijn we dan in leven en zullen we dit of dat doen.'

(Jakobus 4:13 en 15, NBV21)

Deo Volente

Ik maak het mezelf wel lastig, met zo'n tekst uit Jakobus boven de nieuwsbrief. Je hoort de woorden 'zo de Here wil' of 'Deo volente' tegenwoordig niet zo vaak meer, maar onlangs werd ie me vanuit onverwachte hoek onder de neus gewreven in verband met al onze kerkelijke plannenmakerij. Dachten we nu echt dat wij zo de toekomst van de kerk kunnen bepalen? Dat zette mij aan het denken. Maar hoe combineer ik dat met alles wat ik verder nog met u wil delen? We hebben in onze classis namelijk mooie plannen voor het nieuwe seizoen en het zou wel handig zijn als u die alvast in uw agenda zet...

Ontmoeting kerkelijk werkers

Vorig jaar was er een bijzonder geslaagde bijeenkomst voor kerkelijk werkers. Het ging toen vooral over de positie van kerkelijk werkers in onze kerk. Dit jaar is er weer zo'n bijeenkomst, maar dan met een meer toegepitst thema: de preek. Kees van Ekris, dit jaar theoloog des Vaderlands, zal er een inleiding over houden, waarna we in gesprek gaan en elkaar tijdens een lunch kunnen ontmoeten. Het geheel vindt plaats op 9 oktober 2024, van 9.30 tot 13.30 in De Lantearne te Surhuisterveen. Graag aanmelden bij onze scriba: clasisfryslan@gmail.com.

De classis komt naar u toe!

Bij de herindeling van de classes in 2018 werden in Fryslân zeven classes samengevoegd tot één. Voor veel gemeentes is afstand tot die classis een flink stuk groter geworden. Deels wordt dat opgevangen door de Ring, maar toch: we willen classis en gemeente weer wat dichterbij elkaar brengen. Het eerste wat we gaan uitproberen om dat voor elkaar te krijgen is onze vergaderlocatie. De klassicale vergadering waar al onze 30 afgevaardigden bij elkaar komen, zal voortaan op steeds een andere plek in onze classis zijn:

- op 19 november 2024 in Burgum,

- op 23 januari 2025 in Joure,

- en op 22 mei 2025 in Franeker.

Om iedereen de gelegenheid te geven mee te doen, beginnen we om 19.15 uur met een korte viering. En ook de vergadering is voor het grootste deel als gast mee te maken. Weet u welkom!

Preekvoorziening nieuwe stijl

De klassicale vergadering in november zal voor een groot deel in het teken staan van de preekvoorziening. Dit blijkt in steeds meer gemeentes een probleem te zijn en mede daardoor worden predikanten steeds eerder gebeld: soms al twee jaar in het voren. Dat laatste kan natuurlijk de bedoeling niet zijn, daarom gaan we met elkaar op zoek naar creatieve oplossingen. Hierboven schreef ik al dat u de vergadering als gast kunt bezoeken, en die uitnodiging betreft hier met nadruk ook de preekregelaars.

Oproep aan preekvoorzieners

Ik kan nu natuurlijk nog niet zeggen tot welke conclusies we in november zullen komen, maar het zou me niet verbazen als we een datum afspreken waarop het jachtseizoen van de preekvoorziening begint. Daarom roep ik preekvoorzieners, predikanten, emeriti en houders van een preekconsent op om te wachten met het maken van afspraken voor 2026 tot we de besluiten van de novembervergadering bekend hebben gemaakt. Volgt u daarvoor de berichtgeving op onze website: clasisclassisfryslan.nl

Waar blijft de jeugd?

Anders dan menigéén denkt is er wel degelijk jeugd in de kerk. Het probleem is alleen dat we nooit precies weten wáár. Er kan een tijdlang een leuke jeugdgroep in uw gemeente zijn, maar door werk en studie van de deelnemers kan die ook zomaar weer verdwijnen. Ergens anders ontstaat er juist weer één, omdat een mooie groep van de kindernevendienst elkaar niet los wilde laten. Of anders is het een vonkje van de Geest. Het is elk seizoen weer anders. En wat nu als zo'n groep professionele begeleiding zoekt? Het zou mooi zijn als we in de classis één of meer goed geschoolde jeugdwerkers zouden hebben die we daar in kunnen zetten waar jeugd is. De classis vormt al een werkgroep om zoiets op te zetten, we zoeken nu gemeentes die hierin mee willen denken, hier middelen voor vrij willen maken of zelf een jeugdwerker zoeken. Reacties zijn welkom bij op mijn mailadres.

Themaronde 'Armoede'

In het voorjaar organiseert Jannie Boonstra (consulent Kerk in Actie) samen met ondergetekende voor de diaconieën in onze classis een viertal bijeenkomsten rond het thema 'Armoede'. De meeste armoede is 'stille armoede' en daarom vraagt het een stukje toerusting om de signalen goed op te vangen en er adequaat op te reageren. De bijeenkomsten worden gehouden op middag en avond en op vier

verschillende locaties, zodat is er voor ieder wel een mogelijkheid is om erbij te zijn:

- 10 maart (avond) Heerenveen

- 17 maart (middag) Stiens

- 24 maart (avond) Sneek

- 31 maart (middag) Surhuisterveen.

Naast diakenen zijn ook andere belangstellenden van harte welkom!

Werkzaam vermogen

Zoals u wellicht weet is onder de noemer 'werkzaam vermogen' de laatste jaren in onze kerk een gesprek gaande over kerkelijk vermogen en de mogelijkheden om dit in onderlinge verbondenheid en solidariteit vruchtbaar te maken voor het kerkelijk leven als geheel. Namens o.a. de Vereniging Kerkrentmeesterlijk Beheer (VKB) doet Gerard Frank Sollman een onderzoek naar verschillende inzichten die er binnen onze kerk rondom dit thema leven.

Op zijn verzoek heb ik een aantal gemeentes in onze classis uitgezocht die hier elk heel verschillend instaan. Maar misschien was daar uw gemeente niet bij, terwijl u hier wel graag aan mee had willen doen. Als u me daar deze maand nog over mailt gaan we kijken of dit nog mogelijk is. Het zou mooi zijn als zoveel mogelijk verschillende invalshoeken meegenomen kunnen worden.

Bezoek classispredikant

De classispredikant hoort eens in de vier jaar uw kerkenraad te bezoeken, om te horen hoe het staat met het geestelijk leven in uw gemeente. Die cyclus van vier jaar is een mooi streven, ook om te voorkomen dat ik in de ene gemeente heel vaak, en in de andere nooit kom. Ik ga daar dus, keurig in volgorde, mooi mee door. Ondertussen praat het wel zo gemakkelijk als er één of twee stevige vragen op tafel liggen, daarom haal ik uw gemeente graag naar voren als er van die vragen zijn! Een mailtje van uw scriba is daarvoor genoeg.

Deo Volente

Wat zei Jakobus maar weer over al die plannen? 'U weet niet eens hoe uw leven er morgen uitziet. U bent immers maar een damp, die heel even verschijnt en dan al verdwijnt.' Dat schrijft hij in vers 14. Het past ons niet om de toekomst in beton te gieten, er moet ook een gaatje open blijven voor de Geest. 'Tenzij de wederkomst ons voor is', zei een collega er ooit bij elke afspraak bij. Onder dat voorbehoud hoop ik dat u toch iets met onze plannen kunt doen.

Met hartelijke groet,

ds. Riemer Praamsma, uw classispredikant